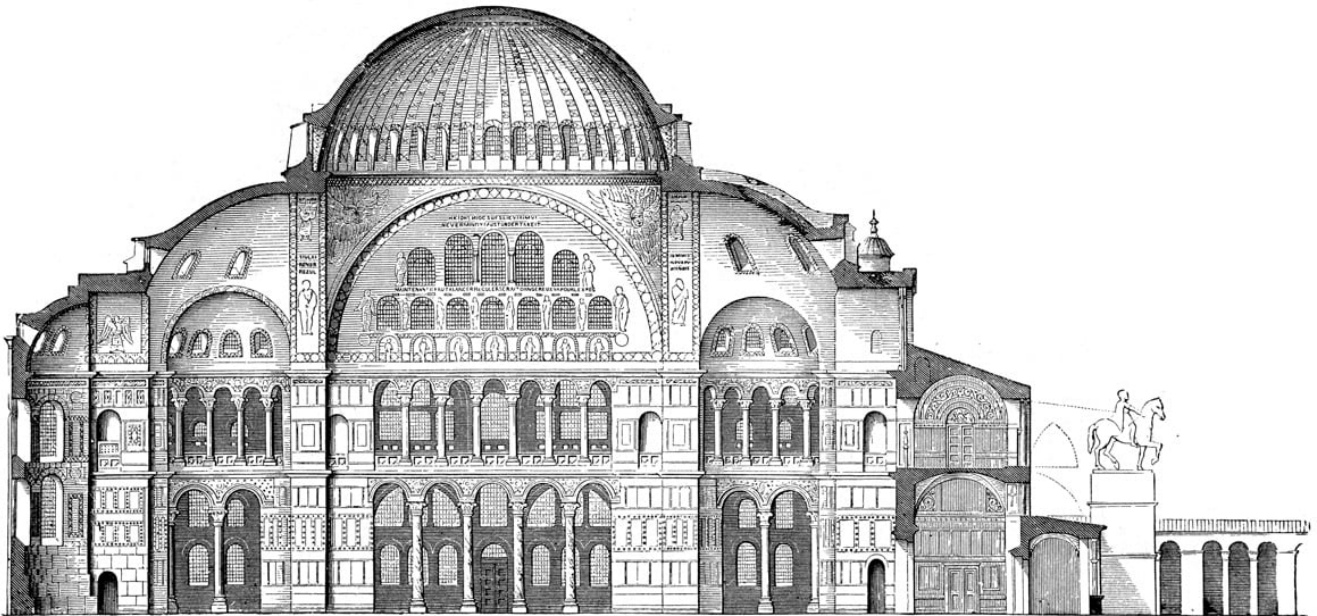
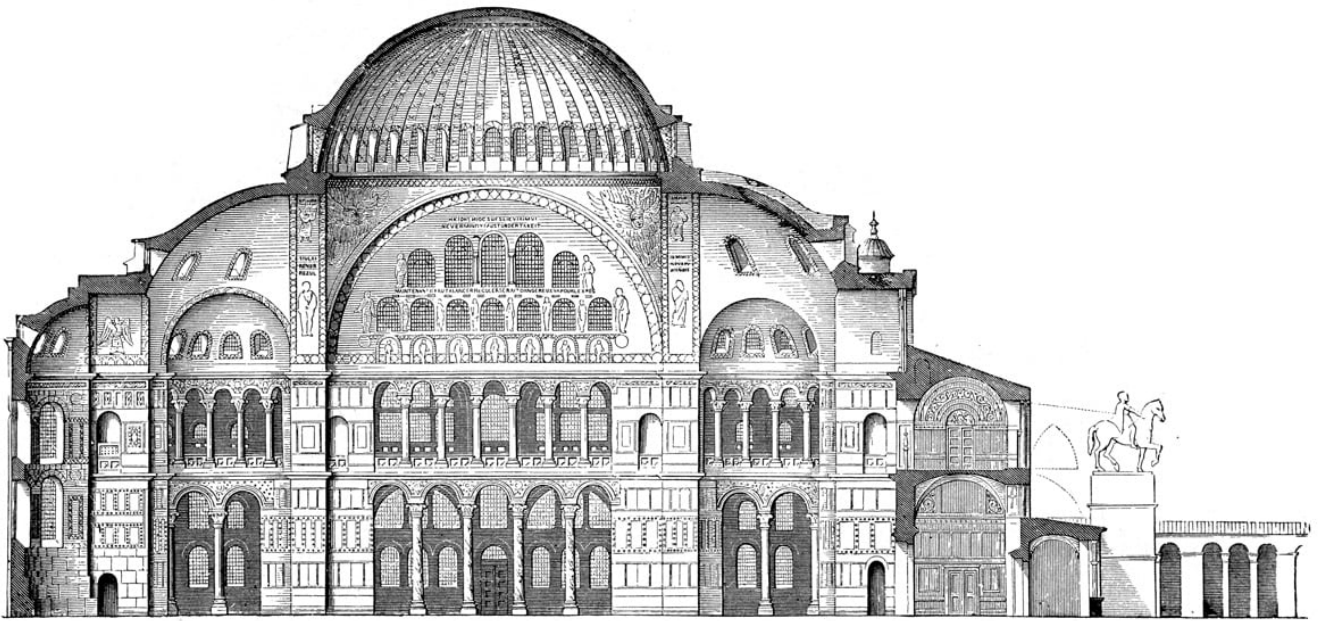

Ίστορικό τῆς Ἀγία-Σοφιάς

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα / Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀρχικά, στήν τοποθεσία αὐτή, ἔχτισε ἕναν σχετικὰ μικρὸ ναό. Ἀργότερα, αὐτὸν τὸν ναό τὸν μεγάλωσε ὁ γιὸς του Κώνστας (ἐγκαινιάστηκε τὸ 360 μ.Χ.). Ὑστερα ὅμως ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια, ὁ λαὸς ἐξοργισμένος γιὰ τὴν ἐξορία τοῦ Ἁγίου Ἱεράρχου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἔκαψε τὸ ναὸ (404 μ.Χ.). Τὸν ξανάκτισε (413/415 μ.Χ.) ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος Β΄ ἀλλὰ πάλι κήκε, αὐτὴ τὴν φορὰ ἀπὸ τοὺς στασιαστὲς, κατὰ τὴ «Στάση τοῦ Νίκα» (532 μ.Χ.).

Μόλις αποκαταστάθηκε ἡ τάξη, ἀμέσως ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸς (527-565 μ.Χ.) ἀποφάσισε νὰ χτίσει νέο, ἀλλὰ ἀσύγκριτα πιὸ εὐρύχωρο καὶ μεγαλοπρεπέστερο ναό. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, ἀνέθεσε στὸν μαθηματικὸ Ἀνθέμιο τὸν Τραλλιανὸ καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα Ἰσίδωρο τὰ σχέδια τοῦ ναοῦ, ἀφιερωμένου στὴν «Τοῦ Θεοῦ Σοφία». Ἀκόμα, ἀναγκάστηκε ν' ἀπαλλοτριώσῃ καὶ ν' ἀποζημιώσῃ ὅλα τὰ γύρω οἰκοδομήματα.

Συγκέντρωσε ὅ,τι πιὸ πολὺτιμο καὶ σπάνιο ὑλικὸ βρῆκε, ἀπ' ὅλη τὴν -τότε γνωστὴ ὡς- οἰκουμένη: Πράσινα μάρμαρα ἀπὸ τὴν Κάρυστο, ροδόχροα μὲ λευκὲς φλέβες ἀπὸ τὴ Φρυγία, ἀνοιχτόμαυρα μὲ γαλάζιες φλέβες ἀπὸ τὸ Βόσπορο, κόκκινα μὲ λευκὰ στίγματα ἀπὸ τὴ Θήβα τῆς Αἰγύπτου, καὶ μάρμαρα μὲ διάφορους ἄλλους χρωματισμοὺς ἀπὸ διάφορες περιοχές.

Ἀλλὰ καὶ τὸ διακοσμητικὸ ὑλικὸ ἦταν πρώτης τάξης: οἱ πολὺτιμες πέτρες, τὸ χρυσάφι καὶ τὸ ἀσήμι κρατοῦσαν τὴν πρώτη θέση.

Κτίσιμο καὶ περιγραφή τοῦ ναοῦ

Οἱ ἐργασίες τοῦ ναοῦ ξεκίνησαν στὶς 23 Φεβρουαρίου 532 καὶ τελείωσαν στὶς 27 Δεκεμβρίου 537 (δηλαδή, 5 χρόνια, 10 μῆνες καὶ 4 ἡμέρες, ὅποτε καὶ ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἁγίας Σοφίας). Γιὰ τὸ χτίσιμο ἐργάστηκαν 10.000 ἐργάτες καὶ τεχνίτες, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέβλεπε τὴν πορεία τῶν ἐργασιῶν, καὶ τὸ συνολικὸ κόστος γιὰ τὸ χτίσιμο ἔφτασε τὰ 360 ἑκατομμύρια χρυσὲς δραχμὲς.

«Δόξα τῷ Θεῷ τῷ καταξιώσαντί με τοιοῦτον ἔργο ἐπιτελέσας. Νενίκηκά σε, Σολομῶν!» ἀναφώνησε -κατὰ τὴν παράδοση- μὲ ἀσυγκράτητο ἐνθουσιασμὸ ὁ

Ίουστινιανός, όταν πρωταντίκρυσε τὸ ἐπιβλητικὸ ἐσωτερικὸ μὲ τὸν ἄπλετο φωτισμό. Ἀπὸ τὰ 100 παράθυρα καὶ τὰ 1.000 καντήλια τὸ φῶς ν' ἀντανακλᾷ στοὺς 107 κίονες ἀπὸ λευκὰ καὶ πολύχρωμα μάρμαρα μὲ ἐξαιρετικὰ κιόκρανα καὶ μαζὶ μὲ τὸν πλούσιο διάκοσμο, φαντασθεῖτε, τί θαυμαστή! τί ἐκπληκτικὴ! τί ἀπερίγραπτη! ὑπερκόσμια ἀτμόσφαιρα παρουσίαζε! Προσθέστε τώρα καὶ 525 κληρικούς, ποὺ ὀρίστηκαν νὰ ὑπηρετοῦν τὴν «Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ», καὶ ψάξτε νὰ βρεῖτε κοσμητικὰ ἐπίθετα γιὰ νὰ περιγράψουν αὐτὸ τὸ «θαῦμα»!!! Οἱ Βυζαντινοὶ ἀποκαλοῦσαν τὸ ναὸ ἐπίγειο οὐρανὸ ἢ δεῦτερο στερέωμα «ἀγγέλων τὴν τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ ποίησιν».

Ὁ Ίουστινιανός, γιὰ νὰ γιορτάσει ὅλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Κωνσταντινούπολης τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, διέταξε καὶ σφάξανε χίλια βοοειδῆ, δέκα χιλιάδες ἀρνιά, ἑξακόσιες αἴγες, χίλια χοιρίδια καὶ εἴκοσι χιλιάδες ὄρνιθες καὶ ὅλα αὐτὰ παρασκευάστηκαν καὶ μοιράστηκαν στὸν κόσμο ποὺ πανηγύριζε.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ναῶν ἀναφέρεται, ὅτι μόνο ἡ Ἁγία Σοφία, ἐπὶ Ίουστινιανού, εἶχε χίλιους κληρικούς. Τὸν ἑβδομο αἰῶνα εἶχαν περιοριστεῖ σὲ ἑξακόσιους καὶ ἡ Νεαρά τοῦ Ἡρακλείου ἀναφέρει:

Πρεσβυτέρους 80

Διακόνους 150

Διακόνισσες 40

Ἵποδιακόνους 70

Ἀναγνώστες 160

Ψάλτες 25

Θυρωροὺς 75

Μπορεῖ, λοιπὸν, νὰ σχηματίσει κανεὶς μία ἰδέα τοῦ πλήθους ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὶς ἐκκλησίες, ἂν ἀναλογισθεῖ, ὅτι τὸν ἐνδέκατο αἰῶνα μόνο στὴν Ἀντιόχεια ὑπῆρχαν 1.200 ἐκκλησίες καὶ 360 μοναστήρια. (Πάνου Ζαμβακέλλη: Εἰσαγωγή στὴ Βυζαντινὴ ζωγραφικὴ).

Ἡ Ἁγία Σοφία εἶναι ὀρθογώνιο οἰκοδόμημα 78,16 μέτρων μήκους καὶ 71,82 πλάτους. Ὁ τροῦλος, σὲ ὕψος 54 μέτρων, γεννᾷ τὸ αἶσθημα ὅτι αἰωρεῖται. Στηρίζεται πάνω σὲ τέσσερις πεσσοὺς ποὺ σχηματίζουν τετράγωνο καὶ συνδέονται

μεταξὺ τους μὲ τόξα. Ἡ διάμετρος του εἶναι 31 μέτρα καὶ ἔχει στὴ βάση του 40 παράθυρα. Οἱ πεσσοὶ κρύβονται πίσω ἀπὸ δυὸ κιονοστοιχίες, πὺ χωρίζουν τὸ ναὸ σὲ τρία κλίτη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φαίνονται μόνο τὰ γιγάντια τόξα.

Ὁ γυναικωνίτης βρίσκεται στὸν δεύτερο ὄροφο τοῦ ναοῦ. Ὁ ἐξωνάρθηκας μὲ τὸ κύριο μέρος τοῦ ναοῦ ἐπικοινωνεῖ μὲ 9 πύλες, ἀπ' αὐτὲς οἱ τρεῖς μεσαῖες ὀνομάζονται βασιλικές, ἐνῶ ἡ μεσαία εἶναι πιὸ πλατεία καὶ πιὸ ψηλή.

Μπροστὰ στὸν ἐξωνάρθηκα ὑπῆρχε μία μεγάλη αὐλή, ἐκεῖ βρισκόταν ἡ φιάλη τοῦ ἐξαγνισμοῦ μέ καρκινική (= φράση πὺ διαβάζεται καὶ ἀντίστροφα) ἐπιγραφή πὺ ἔγραφε: «ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ». Δυστυχῶς δὲν σώζεται σήμερα.

Ὁ τροῦλος τῆς Ἁγίας Σοφίας κατέρρευσε τὸ Μάη τοῦ 558 καὶ ξανακτίσθηκε ἀπὸ τὸν Ἰσίδωρο, συνώνυμο ἀνιψιὸ τοῦ ἀρχιτέκτονα τῆς. Ἀργότερα πάλι, τὸ 867 συγκεκριμένα, ράγισε ὁ τροῦλος μετὰ ἀπὸ σεισμούς καὶ τὸν ἐπισκεύασε ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος Β'. Ὅμως ἡ μεγαλύτερη συμφορὰ, συνολικὰ πὺ βρῆκε τὴν Ἁγία Σοφία, ἦταν τὸ 1204, ὅταν οἱ Φράγκοι κυρίεψαν καὶ λεηλάτησαν τὴν Πόλη.

Σήμερα, ἡ Ἁγία Σοφία ἔχει συληθεῖ καὶ ὡς ἕνα βαθμὸ παραμορφωθεῖ. Ἐξωτερικὰ ἔχουν προστεθεῖ τέσσερις μιναρέδες καὶ ἐσωτερικὰ ἔχουν καλυφθεῖ τὰ μωσαϊκὰ μέ σοβά. Τὸ 1935 μετατράπηκε σὲ μουσεῖο.

Ψηφιδωτὰ

Τὸ Ἀμερικάνικο Βυζαντινὸ Ἰνστιτοῦτο, τὸ 1930, ἀνέλαβε τὴν ἐργασία γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν ψηφιδωτῶν, σπουδαιότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

ἄ) «Ἐνθρονος Θεοτόκος» νὰ κρατᾶ ἀγκαλιὰ τὸν Χριστὸ καὶ οἱ αὐτοκράτορες, Ἰουστινιανὸς καὶ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ νὰ τῆς προσφέρουν ὁ ἕνας τὸ ναὸ καὶ ὁ ἄλλος τὴν Πόλη. Εἶναι ψηφιδωτό τοῦ 10ου αἰῶνα καὶ βρίσκεται στὸ τύμπανο τοῦ τόξου τῆς Νότιας Πύλης τοῦ νάρθηκα.

β) «Ἐνθρονος Χριστός» νὰ προσκυνεῖται ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα ΣΤ' (886-912). Ἀριστερὰ, μέσα σὲ στηθάριο, βρίσκεται δεομένη ἡ Θεοτόκος καὶ δεξιὰ ἄγγελος Κυρίου. Βρίσκεται στὸ τύμπανο τοῦ τόξου τῆς Κεντρικῆς Πύλης τοῦ ἐξωνάρθηκα. Εἶναι ψηφιδωτό τοῦ 10ου ἢ 11ου αἰῶνα (ὑποθέση τοῦ γράφοντος).

γ) «Ἐνθρονος Χριστός» μέ τοὺς αὐτοκράτορες Κωνσταντῖνο Θ' τὸ Μονομάχο (1042-1055) καὶ Ζωῆ (1028-1055) νὰ προσφέρουν δῶρα, πὺ προφανῶς ἀποθανατίζει τὶς δωρεές τοῦ Μονομάχου, οἱ ὁποῖες σύμφωνα μέ τὸν ἱστορικὸ Σκυλίτζη, ἐξασφάλισαν τὴν καθημερινὴ τέλεση τῆς λειτουργίας πὺ γινόταν μόνο

Σάββατα, Κυριακές και μεγάλες έορτές, από έλλειψη προσόδων. Η εικόνα βρίσκεται στο νότιο ύπερῶο (γυναικωνίτη) και είναι ψηφιδωτό του 1044 (11ου αί.). Στα κεφάλια τῶν μορφῶν αὐτοῦ τοῦ ψηφιδωτοῦ (Εἴκ. 2), τὰ ὁποῖα ἀντικατέστησαν τὰ κεφάλια παλαιότερου ψηφιδωτοῦ, πού παρίστανε τὴν αὐτοκράτειρα Ζωὴ καὶ τὸν πρῶτο της σύζυγο Ρωμανὸ Γ΄ Ἀνάργυρο ἐκατέρωθεν τοῦ Χριστοῦ σὲ ἀνάμνηση προγενέστερης δωρεᾶς στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας, παρατηρεῖται καὶ ἡ ζωγραφικὴ τεχνοτροπία πού χαρακτηρίζει τὴν τέχνη τῆς περιόδου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1040 καὶ 1070.

δ) «Θεοτόκος βρεφοκρατούσα» ἀνάμεσα στοὺς αὐτοκράτορες Ἰωάννη Β΄ τὸν Κομνηνὸ (1118-1143) καὶ Εἰρήνη τὴν Οὐγγαρέζα μὲ ξανθὰ μαλλιά καὶ φωτεινὰ μάτια (Εἴκ. 3) νὰ προσφέρουν δῶρα, βρίσκεται στοὺς ὑπερῶο (γυναικωνίτη) καὶ εἶναι ψηφιδωτὸ περίπου τοῦ 1118 (12ου αἰ.).

ε) Παράσταση τῆς «Δεήσεως» (Εἴκ. 4) βρίσκεται, ὅπως καὶ τὰ δυὸ προηγούμενα ψηφιδωτὰ, (γ΄ καὶ δ΄) στοὺς ὑπερῶο (γυναικωνίτη) καὶ εἶναι ψηφιδωτό τοῦ 1261 (13ου αἰ.), γιὰ τὸ ὁποῖο μάλιστα πιστεύεται, ὅτι ἦταν ἀφιέρωμα στὴ μεγάλη ἐκκλησία τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Παλαιολόγου μετὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς Πόλης.

Μεγάλος ἀκόμα ἀριθμὸς ψηφιδωτῶν ἀπομένει ν' ἀποκαλυφθεῖ.

Στὰ σφαιρικὰ τρίγωνα ὑπῆρχαν Σεραφεῖμ καὶ στὸν τροῦλο σταυρός, πού περιβαλλόταν μὲ στεφάνι.

Στὴ κόγχη τοῦ ἱεροῦ, παράσταση μὲ τὴν Παναγία νὰ κρατᾷ τὸν Χριστὸ καὶ οἱ δυὸ Ἀρχάγγελοι κοντὰ της (χρονολογεῖται περὶ τὸ 867).

Στὰ τύμπανα τῶν πλαγίων τόξων ὑπῆρχαν ὀλόσωμες μορφές ἀγίων, προφητῶν κ.λπ. Σήμερα σώζονται τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τῶν Ἁγίων Ἰγνατίων, νεότερου καὶ τοῦ Θεοφόρου.

Ἐπίλογος

Στὰ 1000 χρόνια -μέχρι τὴν ἄλωση τῆς Πόλης (29 Μαΐου 1453) ἀπὸ τὸν Μωάμεθ Β΄ τὸν Πορθητὴ- ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας γνώρισε πολλές δόξες.

Ἐκεῖ γίνονταν τὰ ἐπινίκια, μετὰ τὴν θριαμβευτικὴ ἐπιστροφή τὸν αὐτοκράτορων ἀπὸ πολέμους, ἐκεῖ στέφθηκαν αὐτοκράτορες, ἐκεῖνο τὸ ἔδαφος της πάτησαν οἱ Πατριάρχες Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ θρυλικὸς Γρηγόριος Ε΄ καὶ τόσοι... τόσοι πολλοὶ ἄλλοι.

Σήμερα, ἂν καὶ κατέχεται ἡ Ἁγία-Σοφία ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἂν καὶ ὡς ἓνα βαθμὸ ἔχει παραμορφωθεῖ μὲ τοὺς μιναρέδες κ.λπ. ἀφοῦ οἱ τοῦρκοι τὴν μετέτρεψαν σὲ τζαμί ἀρχικὰ καὶ τὴν λειτουργοῦν ὡς μουσεῖο σήμερα, δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι γιὰ τοὺς Ὀρθοδόξους, Ἕλληνες καὶ μὴ, ἡ «Μεγάλη Ἐκκλησιά» μας.

Οἱ προσκυνητές, ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἁγία-Σοφία ὡς τουρίστες, σκύβουν καὶ φιλοῦν τὸ χῶμα της, ποὺ πάτησαν πλῆθος Ἁγίων Πατέρων καὶ Ἱερέων, εὐσεβέστατων αὐτοκρατόρων καὶ ἑκατομμυρίων λαοῦ ποὺ λειτουργήθηκαν σ' αὐτὸ τὸ κόσμημα, νιώθοντας μέσα τους τὴν φωνὴ τοῦ λαϊκοῦ θρύλου «...πάλι μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλι δικά μας θὰ ἴναι».

Πηγή: pemptousia.gr